

Tuula-Liina
Varis

—
WSOY

Sattunut
syntymään

Tuula-Liina Varis

SATTUNUT
SYNTYMÄÄN

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© TUULA-LIINA VARIS JA WSOY 2020

ISBN 978-951-0-43621-9

PAINETTU EU:SSA

*... elämän ja kirjallisuuden on pidettävä yhtä.
Ne ovat samaa kaksinkertaista kirjanpitoa,
saman avatun kirjan vierekkäisiä ja yhtäpitäviä sivuja.*

PAAVO HAAVIKKO: *Vuosien aurinkoiset varjot*

SYNTYMÄ

*Silmissäni on verta. Tunneli. Työnnyn tähän
tunneliin, puren huuliani ja työnnän. Tuli
leimahtelee, liha repeää ja ilma loppuu.
Pois tunnelista! Kaikki vereni tirskuu ulos.
Työnnä! Työnnä! Työnnä! Se tulee!
Se tulee! Tunnen liukkauden, yhtäkkisen
helpotuksen, taakka on poissa.*

ANAÏS NIN

Petäjämäki

Ei mahda mitään, kun on sattunut syntymään, on eletävä jonkin aikaa.

Jaa, tommosen viislauslauseen olet keksinyt.

En ole keksinyt. Varastanut. Siis lainannut. Yhdestä venäläisestä romaanista. Joku juoppo ryyppyremmissä sen siellä sanoi. Jos oikein muistan, filosofeerasi laskuhumalassa, kun kaikki oli viimeistä tenttupulloa myöten juotu.

Anni hymähtelee ja jatkaa tiskikoneen lataamista, paukauttaa sen kiinni ja käynnistää. Tekee mieli kysyä, mitä se arvelee äidin sanovan, jos se tulisi ja näkisi Annin tiskikoneen. Mutta siitä olisi tullut vain pitkä keskustelu siitä, miten se ihmettelisi kaikkea mitä meillä on, tietsikat, telkkarit, tiskikoneet, automaattipesukoneet, sähkömankelit, blenderit, paahtimet, munankeittimet, mikroaaltouunit, yleiskoneet, sauvasekoittimet, sellainenkin hullutus kuin taskussa pidettävä puhelin. Äiti ja isähän eivät koskaan nähneet edes telkkaria, vaikka niitä jo oli, muutama kauppalassakin. Mutta tiedäks, kuka ei olis piitannut tippaakaan?

No kuka?

Mamma, se ei olis huolinut tommoista turhuutta lahjaksikaan.

Anni tulee pöydän ääreen istumaan.

Kaikkea sinäkin luet ja vielä opettelet ulkoa. Minulle ei ole tullut mielen viereenkään, että olisin syntynyt sattumalta.

Niin kun et ole. Minä olen. Ja Essi. Sinä olit takuulla hartaasti odotettu lapsi, isä ja äiti oli olleet silloin naimisissa jo kolmatta vuotta. Ja oli rauha, pahin pula-aikakin ohi. Se oli sitä ihanaa rauhanaikaa, jota tädit jaksoivat kaivaten muistella. Kun kaikkea oli ja kaikki oli parempaa, permanentitkin. Sodan jälkeen ei kukaan kampaaja enää osannut tehdä yhtä hienoja vookeja, sanoi Impi ja arveli sen johtuvan siitä, että kampaajat eivät olleet enää yhtä isänmaallisia kuin ennen sotia, ja joukossa oli varmaan kommunistejakin. Paraskin tietäjä, itse ei viitsinyt sitä pehkoaan edes kammata. Mitä se kampaajista tiesi, piippasi tukkaansa vielä pitkään sodan jälkeenkin, muistan, kun se lykkäsi mustat piippisakset hellan pesään ja sitten nokisina ja tulikuumina tökkäsi ne tukkaansa, kiersi suortuvan rullalle, kamala palaneen karvan haju levisi kyökkiin. Hyviä rauhanajan vookeja ei sillä pehillä kyllä syntynyt.

Isä ja äiti kävi molemmat töissä, tulivat hyvin toimeen, ja rakkaus kukoisti. Sota tosin oli ovella, mutta ei siihen silloin vielä uskottu, kun lasta tehtiin.

Ne halusivat sinut, mutta kuka olisi halunnut lapsen vuonna 1942, aliravittuna keskellä kamalaa puutetta ja kohta naamakkain sen tosiasian kanssa, ettei sota olekaan semmoinen riemumarssi Uralille kuin oli kuviteltu? Luottamus natsi-Saksan voittoon ja uuteen Eurooppaan oli kyllä vielä luja, ainakin äidillä, josta se turkulainen lukio hurraaisänmaallisine opettajineen ja leuhkoine papinpentuineen oli tehnyt äkkiväärän oikeistolaisen ja suuren Saksan ihailijan. Sehän liittyi iikooälläänkin. Jos muu usko kaiken puutteen ja kurjuuden keskellä rapistui, voitonusko piti säilyttää, että jaksaisi. Ja kaksi tyttöä tuli, kun yhtä poikaa odotettiin, surkeita räpäleitä, molemmat valmiiksi kuoleman omia. Minä kuulemma ainakin, makasin silmät kiinni valkoisena kuin lakana, enkä ääntä päästänyt. Me oltiin paitsi sattuma, myös ikävä yllätys. Muis-tatko, kun äiti kertoi, että isä oli mennyt veljensä luo itku silmässä tätä onnettomuutta suremaan, mutta oli sitten lopuksi huokaissut, että kai niillekin jostain leipää saadaan. Mutta ei saatu maitoakaan, äidiltä ei herunut. Ja sinäkään et sitten yhtään tykännyt siitä, että me synnyttiin.

Mistä semmoista olet päähäsi saanut?

Suvun tarina-aarteistosta tietysti. Äiti oli sanonut, että kun hän menee Petäjämäkeen vauvaa hakemaan, serkkupojat Turusta tulevat leikkimään sinun kanssasi. Elman piti tulla Alman isojen poikien kanssa, mutta ei ne sitten jostain syystä tulleet, mutta me tultiin. Elma ehkä ymmärsi, ettei meille kaivata siinä tilanteessa yh-

tään siunailevaa sukulaista eikä ainakaan kahta villiä pikkupoikaa. Onks noi niitä serkkupoikia sit? sinä olit pettyneenä kysynyt, kun näit meidät. Sitä tädit kertoivat hauskana vitsinä vielä vanhoilla päivillään. Olit ollut ainokainen melkein kolme vuotta, hyvin syötetty, topakka ja niin itsevarma kuin rakastettu ja hellitty ainokainen voi olla. Halusit tehdä kaiken itse. Muis-tatko, kun usein kerrottiin, ettei sinua saanut missään auttaa? Ämmi itte taittaa, sinä sanoit aina.

Niinhän äiti kertoi.

Minusta on aina tuntunut, että me oltiin – ainakin minä – epävarmoja itsestämme syntymästä lähtien. Että niissä pienissä päissä jo valmiiksi asui jonkinlainen taju siitä, että vaikka on sattunut syntymään, ei elämä välttämättä ollenkaan jatku. Mehän oltiin kuoleman kielissä, koska äiti näki nälkää, oli aliravittu niin kuin iso osa kansaa. Ja takana oli kamalan kylmä talvi, klapit vähissä ja aina nälkä. Muuta lohtua ei ollut kuin pilliklubi, Essi ja minä ollaan syntymänikotinisteja, taidat olla sinäkin, vaikka et ole ikinä tupakkaa polttanut. Ei tupakasta niihin aikoihin huolta kannettu, päinvastoin, jotkut lääkärit pitivät sitä keuhkoille terveellisenä yskänlääkkeenä. Ajattele nyt äidin filiksiä, mitä se laiha nainen tunsi, kun ruokaa ei saanut tarpeeksi, mutta maha turposi luonnottoman suureksi. Pelkäsiköhän se synnyttävänsä jonkin kamalan hirviön?

Älä nyt liiolele. Saihan odottavat äidit lisättyjä korttiannoksia.

Sai, sai, mutta ravintoa ei ollut tarpeeksi kahdelle vauvalle. Terveystäti kuunteli sydänääniä pienellä torvella, mutta ei kuullut kuin yhdet, ihmeteltiin vain äidin valtavan isoa mahaa, jonka kaikinpuolista rumuutta ja kamaluutta varsinkin Impi jaksoi hokea. Sillä oli jo silloin huonot välit äidin kanssa, kai ne oli olleet huonot aina. Impiä potutti, kun äiti ainoana sisarusarjasta oli saanut opiskella Turussa ylioppilaaksi asti ja asua boksissa, ja tullut siitä vielä leuhkemmaksi kuin jo muutenkin Impin mielestä oli. Impiä ei laitettu edes muutaman sadan metrin päässä olevaan keskikouluun, kuka tietää, olisiko halunnutkaan. Jossain turkulaisessa ompelimossa se kuulemma oli vähän aikaa oppityttönä, mutta riitautui omistajan kanssa ja sai lähteä.

Vielä synnytyksessä kätilö oli luullut painelevansa ulos jälkeisiä, kun mahasta putkahtikin toinen vauva. Minä olin se kaksikymmentä minuuttia vanhempi, ja sillä yritin ylpeillä murrosikään asti. Ei se oikein onnistunut, sinä olit esikoinen ja Essi oli kuopus ja minä olin jotain siltä väliltä, ylimääräinen. Sitä paitsi Essi oli kouluaikana jostain kuullut, että se myöhemmin syntynyt on alkanut kehittyä kohdussa ensin, se jankutti, että hän on se vanhempi, A-kaksonen, niin kuin sanotaan. Koko lapsuuden minusta tuntui siltä, etten ole mikään, en siellä enkä täällä vaan välissä. Mutta oltiinhan me molemmat järkytys ja pettymys ihan kaikille. Se näkyy vielä ristiäiskuvassakin. Äiti on lonttoposki ja isällä suu ammollaan kauhistuksesta.

Äiti sentään hymyilee kuvassa niukasti, jotenkin huvittuneesti, mutta isä ei ole jaksanut edes tukkaansa kammata. Me ollaan kaksi pientä tyllihörhelökasaa, yhtään ei saa selvää, kumpi on isän, kumpi äidin sylissä. Miksi semmoinen ristiäiskuva muuten otettiin, ei sinusta sellaista ole? Hätäkastettiin meidät, jotta taivaan isä ottaisi tykönsä, eikä heittäisi helvettiin?

Eiks hätäkaste tehdä heti sairaalassa ilman tullejia ja pitsimyssyjä? En minä voi muistaa siitä mitään. Kai minusta jäi ristiäiskuva ottamatta, kun isä oli YH:ssa rajan pinnassa, ei kai siihen muuta selitystä ole.

Alli-täti kantoi minut kasteelle jalat edellä, kun ei niistä hörhelöistä erottanut, miten päin olin. Kun alkoi kuulua kitinää väärästä suunnasta, huomasin sentään kääntää, ennen kuin pappi alkoi valutella vettä. Olisikin varmaan ollut virkavirhe, jos se olisi kastellut multa varpaat tai takapuolen. Ja eräiden muijien mielestä olisin varmaan menossa suoraa päätä helvettiin, kun pyhä sakramentti toimitettiin väärin. Vai tuliko minusta vasuri, vääräkätinen, kun jo kasteellekin kannettiin väärinpäin?

Älä hullujas puhu. Alli-täti pelasti teidät kuolemasta, kun sai kerjätyn meijerin isännöitsijältä kermaa, josta tehtiin jonkinlaista äidinmaidon vastiketta. Tai ei se mitään kuulemma kerjännyt, uhkasi, että jos kermaa ei tule, isännöitsijä joutuu vastuuseen vauvojen kuolemasta, ja voiko isännöitsijä ottaa sen tunnolleen, ja mitäs vapaudestaan taisteleva isänmaa siitä ajattelee. Terveitä nuoria miehiä kaatuu rinta-

malla ja onko se laitaa, että kotirintamalla annetaan vastasyntyneitten kuolla, ihan vain määräysten ja virkavaltaisuuden takia? oli Alli-täti tivannut, ja sitä se isännöitsijä ei enää kestänyt. Kermaa tuli, ja alle vuoden vanhoina te jo olitte aika pullukoita. Enhän minä sitä muista, mutta vanhoista valokuvista näkee. Isä hypitti teitä polvellaan ja oli niin ylpeää. Jos näistä toinen vielä olisi poika, minä en mahtuisi housuihini, isä sanoi. Tämänkin kuulin Alli-tädiltä.

Nii-i. Isä pettyi, kun ei saanut poikaa. Sinulle taisi olla katkera pala, kun et enää ollutkaan keskipiste. Meihin oli uhrattava tavallista enemmän huomiota, kun pelättiin, että me kuollaan. Tätien mielestä meistä täytyy ottaa valokuva, muistoksi, koska me kummin-kin kohta kuollaan. Impi sitä varsinkin jaanasi. Vainajista otetut valokuvat on niin kamalia, ettei niitä voi ihminen katsoa. Muistan mamman albumista semmoisen kuvan, jossa kuollut vauva makaa valkoisessa arkussa, kukkia ympärillään. Olihan se järkyttävää. En muista, että meille olisi koskaan kerrottu, kenen vauva se oli ja milloin kuollut. Oliko vauvan kuolema niin kauhea asia, ettei lapsille voinut kertoa, kenet se oli kohdannut? Muistan, että kyselin sitä Impiltä, mutta se tiuskaisi, että se on joku vaan ja mitäs se mukuloille kuuluu. Se kuva on takuulla otettu mamman kamarissa, pieni valkoinen arkku on puusohvalla avoimena, lapsi on niin tarkkaan peitetty, ettei siitä näkynyt kuin vaalea läikkä kasvojen kohdalla. Paikan tunnisti siitäkin, että seinällä oli se Milletin taulu, kehystetty

painokuva, jossa pariskunta seisoo kyntöpellolla vastakkain päät kumarassa ja kädet ristittyinä. Sitä kuvaa kaupattiin joka mökkiin. Niin kuin myös kipsijäljennöstä Seinen tuntemattomasta, se oli pienessä kamarissa, taisi olla Impin omaisuutta. Mutta mikä Milletin taulun nimi olikaan? Oliko se Iltarukous, niin kuin mamma sitä nimitti? Vai Ehtookellot, niin kuin joku tiesi? Oliko se vauva mamman lapsi? Sitä ei saa ikinä tietää, koska kuolemasta ja kuolleista ei sopinut puhua lasten kuullen.

Anni kääntää katseensa ikkunaan, on hetken vaihi.

Lapsen kuolemasta on liian tuskallista puhua, se on niin kauhea asia.

Assia hävettää, hän oli unohtanut, että...

Anteeksi, ei ollut tarkoitus herättää mitään...

Anni huitaisee kädellään.

Anna olla. Minä en muuten usko, että olisin ollut katkera teidän syntymästänne, mutta semmoista hämälästä muistan, että tuntui kurjalta, kun kukaan ei leikkinyt minun kanssani. Te veitte kaikkien ajan. Eikä ollut enää Illiäkään, sitä kotiapulasta, josta minä tykkäsin kamalasti. Se pääsi krottikouluun, ja minä kuulemma murjotin siitä pitkään. Purhosen tati taas pajasi vain teitä enkä minä tykännyt siitä muutenkaan, kun en ymmärtänyt, mitä se kimitti sillä karjalanmurteellaan.

Alli-tädille olen oikeasti elämäni velkaa. Hänen ansiostaan me ei kuoltu nälkään sodan siviiliuhreina, vaikka täpärällä oli. Siitä taas puhuttiin paljon ja

usein, tästä Alli-tädin sankaruudesta. Myöhemmin minä rakensin kaikenlaisia mielikuvia Allista seisomassa suoraselkäisenä meijerin isännöitsijän edessä kultasankaiset rillit välkkyen, puhumassa sillä heleällä äänellään niin vaativasti, että isännöitsijä ei uskalla panna hanttiin. Varmaan ukkoa jälkeensä harmitti, että oli antanut periksi naisihmiselle, tosin kuulemma vasta sitten, kun akka uhkasi kääntyä kansanhuollon puoleen vaatimaan, että niiden on tehtävä tarkastus hänen meijerinsä jakelusta.

En minä tuommoisesta ukaasista ikinä ole kuullut.

Eihän niistä lapsille kerrota. Pelkkää mielikuvitusta tämä minunkin arvailuni.

Assi ei enää halua jatkaa aiheesta, voisi tulla riita, mistä sen tietää, kuinka kaukaa menneisyydestä tunteet kumpuavat, mistä sen tietää, vaikka siltä ajalta, josta ei tunne muistavansa mitään. Jokin vanha pelko tai muu paha tunne voi nousta pintaan, vaikka ei ollenkaan käsitä, mistä se tulee. Ehkä jossain alitajunnassa, muistamattomuudessa on tunne siitä, millaista on olla vastasyntynyt, joka uhkaa kuolla, joka on jo kuolemassa, on kuoleman prosessissa. Täytyyhän sen olla jonkinlainen kokemus, vaikka ihminen olisi vasta maailmaan putkahtanut. Siitä kokemuksesta varmaan on peräisin se tunne, tyhjä tila, valtava musta aukko, johon Assi vieläkin joskus joutuu. Se ei ole paha eikä hyvä paikka, hän tuntee vain suurta välinpitämättömyyttä, jonkinlaista tympääntymistä ihan

kaikkeen, se on hyvin lyhyt hetki, kymmenen, viisitoista sekuntia, mutta sen hetken tyhjiys on koko maailma, muuta ei ole. Hän ei ole ikinä puhunut siitä kenellekään. Tyhjä musta tulee yleensä vähän ennen nukahtamista. Sitten sitä vain hengittää syvään muutaman kerran, kääntää kylkeä ja saa taas tuntuman elossa olemisestaan. Ehkä se on alitajunnassa piilevä muistutus siitä, että vaikka nyt elät, toisinkin voisi olla. Ei Assi siitä voinut puhua, sehän leimaisi hänet kaheliksi.

Anni hääää hellan ääressä.

Keitetään iltateet, minua alkaa tähän aikaan jo nukkutta, ja sullakin on aikainen nousu.

Joo joo. Kuka nainen muuten olisi vuonna 1942 halunnut lapsia synnyttää? Eikä lapsia paljon sinä vuonna syntynytkään. Mutta kun miehet tulivat lomalle, tehtiinhän niitä, aika harvat ihmiset kai siihen aikaan ehkäisyä käyttivät. Eikä meidän äiti kumminkaan, se tuskin olisi sopinut sen moraaliin. Ja oliko muita välineitä olemassakaan kuin ne kordarit, kortongit, ne sanoi, paksut ja sitkeät kuin saapasnahka? Ei niitäkään myyty kuin apteekissa ja tiskin alta kilikalikaupoissa.

Jessu sun juttujas. Mutta oliko isä jatkosodan rintamalla? Sitä minä olen ihmetellyt, kun kaikki sen saamat mitalit, ristit ja merkit on talvisodasta. Mulla on se kansio tallella, eikä siinä ole yhtään mitalia tai ristiä, mikä liittyisi jatkosotaan. Mutta mottitalkoitten kirveitä siinä on vaikka kuinka monta, eikö

sekin todista, ettei isä ollut rintamalla? Yritin kerran ottaa sen puheeksi Pauli-sedän kanssa, kun se paasasi omista sotakokemuksistaan, mutta se vain mutisi joutain, että Toivohan sitten ei jatkosodassa... Niin kuin se olisi jokin häpeällinen salaisuus.

Minähän innostuin, kun luin Hesarin jutusta, että Kansallisarkistosta voi tilata tiedot isänsä tai muiden lähisukulaisten sotavaiheista. Lähetin kyselyn ja vastaus tuli muutamassa viikossa. Jatkosodan aikana isä ei ollut rintamalla vaan ratsukoululla, armeijan palveluksessa kuitenkin. Ratsuttajana. Se on jonkinlainen opettaja, en tiedä, opettiko poikia ratsastamaan vai nuoria hevosia sopeutumaan ihmiseen selässään. Tietääkseni ratsukoululla oli myös hevosotasairaala, miehiä tarvittiin kyllä sielläkin. Mitään häpeällistä lintsasta siinä ei ollut. Papereista kävi ilmi, että isä oli talvisodan rintamalla sairastunut vakavasti, lääkärinkirjasta sain selville, että tauti oli virusperäinen hepatiitti, ja sen takia hän sai pitkän sairasloman talvisodan loppupuolella. Se on kai sama kuin keltatauti, joka oli rintamalla yleinen. Ehkä isä oli sairauden jäljiltä niin huonokuntoinen, että sai jäädä jatkosodan alkaessa ratsukoululle. Mutta tällaisista asioista lapset eivät tienneet, ne olivat aikuisten asioita eikä niistä puhuttu lasten kuullen. Ja nyt sota-ajan lapsisukupolvi yrittää vanhoilla päivillään selvittää, missä isä sodan aikana oli ollut ja missä oloissa itse on ensimmäiset vuotensa elänyt. Onhan se hassua ja sääliäkin.

Kai siinä oli hyvä tarkoitus, halusivat suojella lapsiaan pahoilta asioilta.

Ei ne mitään suojelleet, päinvastoin, siirsivät omat traumansa lapsiinsa. Ehkä ne häpesivätkin, kun oli huudettu heilhitleriä ja uskottu, että nyt pannaan Saksan sankarikansan kanssa ryssä matalaksi niin, ettei se ikinä nouse. Mannerheimin kuva oli meilläkin kamarin seinällä kuin jokin pyhimysikoni ja sen vieressä marsalkan viimeinen päiväkäsky kuin pyhä evankeliumi. Kun opin lukemaan, opettelin sen ulkoa, vaikka en enää muista kuin alkua: ”Suomen kunnia-kaan armeijan sotilaat. Te ette halunneet sotaa, te rakastitte rauhaa, mutta vihollinen...” Isä oli mahdollottoman ylpeä siitä, että se oli saanut ratsukoululla hoitaa Marskin hevosta, Cathyko se oli, kun isä sanoi sitä Kätiksi. Isä oli saanut ratsastaakin Kätillä, ja se varmaan oli isän elämän huippuhetki.

Rintamalla olleet oli kokeneet kovia, kai niitäkin voi vähän ymmärtää.

Voi tietysti ja ymmärrettiinkin, ainakin puheissa. Mutta miten lapsilta voi semmoista ymmärrystä vaatia? Meillä ei puhuttu edes juutalaisvainoista eikä keskitysleireistä, vaikka niistä heti sodan jälkeen tiedettiin kaikki. Minä en muista muuta kuin yhden äidin heittämän juutalaisvitsin, jota en ilkeä edes toistaa. Keskitysleireistä ei puhuttu kotona eikä koulussa. Minä sain ensimmäisen tietoni keskitysleireistä sinä kesänä, kun oltiin rengasmatkalla, perheen ainoalla reissulla isän sukulaisissa. Jaakko-sedän

luona Tampereella me lapset maattiin siskonpedissä kamarin lattialla. En saanut unta, kun aikuiset hällisivät keittiössä, otin lehtihyllystä lehden, siinä oli valokuva pienestä työstä, minun ikäisestä, se oli köytetty tolppaan, se oli mustatukkainen ja laiha ja paljain jaloin, vain resuinen mekko päällä, silmillä side. Kuvatekstissä kerrottiin, että se teloitetaan, koska se on juutalainen. Se oli kamala kuva, minä vapisin pelosta ja valvoin melkein koko yön. Senköhän takia minulta meni koko rengasmatka pilalle ja koti-ikävä oli sietämätön? Muistan sen kuvan tarkasti vieläkin. En uskaltanut puhua siitä kenellekään, pelkäsin, että saan selkääni, jos menen semmoista kamaluutta kysymään. Lehtikin oli varmaan vasemmistolainen, setä ja tätihän olivat Tampellan työläisiä. Vähintään kai luunappi olisi paukahtanut otsaan kommunistien propagandan lukemisesta, jos olisin jotain sanonut. Äiti ei muutenkaan sietänyt sota-ajasta puhumista, kai sitä nolottikin, kun oli ollut natsiaatteen ihailija.

Ei kai lotat...

Olihan se lotta, niin kuin kaikki perheen tytöt. Mutta ei niistä kukaan ollut rintamalotta, ei edes Impi, ainoa perheetön.

Vanhapiika Elmakin oli.

Oli, oli, mutta se piti huolta Alman perheestä, kun lapsia syntyi joka vuosi yksi ja parhaina kaksi. Mutta kovasti Impi kohkasi vielä sodan jälkeenkin. Mikään ei ole ihanampaa kuin vapaaehtoinen maanpuolustustyö, se kiljui, jos mamman mökissä

joskus harvoin syntyi keskustelua yhteiskunnallisista asioista. Keskustelu oli sitä, että Impi paasasi ja mamma istui puhumatta pallillaan ikkunan pielessä, kunnes Impin hehkutukseen tympääntyneenä sanoi sille, että pirä suus kiini ny. Kaikenlaista merkkiä ja prenikkaa äidilläkin oli paperipussillinen piilossa peililipaston laatikossa. Siihen pussiin ei saanut koskea, mutta kyllä me Essin kanssa sitä salaa tutkittiin. Et varmaan muista, mutta minä muistan, miten äiti raivostui, kun oli pakottanut minut partioon ja minä sanoin, että olin ottanut partionimekseni Lotta. Minä luulin, että äiti ilahtuisi, mutta tukkapöllyä tuli, että pää tuljui. Minusta ei tullut partiolaista, eikä äiti sen koommin pakottanut. Minä en siitä touhusta tykännyt. Istuttiin niissä yhteiskoulun alimman kerroksen pukuhuoneissa, joissa haisi hiki ja lika ja lattiaritilöitten lahonnut puu, ja oltiin Ai-na Valmii-na. Mihin, se ei minulle selvinnyt ikinä. Essille ja sinulle hankittiin partiopuvut, kävitte marsseillakin, ja Essihän toimi partiossa vielä aikuisena, isojen tyttöjen vartionjohtajana.

Kunnes sai potkut, kun oli viattomuuttaan valinnut vartion lukupiiriin vasemmistolaisen runoilijan runokokoelman, jota lehdet kilvan ylistivät puolueesta riippumatta. Olen vieläkin tyytyväinen, että jo muutaman vartiokokouksen jälkeen jätin sen Partio-jugendin, mulle ei ehditty edes uutta partionimeä antaa eikä partiopukua hankkia.

»Aina saa hävetä, aina. Mutta sitä Assi ei näytä.»

Kun Assi ja Essi syntyvät 1942, äiti pelkää kaksosten hengen puolesta. Mutta tytöt jäävät eloon ja varttuvat isosiskon, naapurin evakon ja kiireisten vanhempien huomassa.

Assin elämässä dramaattiset käännteet ja epäonniset parisuhteet seuraavat toisiaan. Sotien jälkeisestä ajasta matkataan nykypäivään, varsinaissuomalaisesta kauppalasta Helsinkiin ja lopulta itäsuomalaiseen pikkukaupunkiin. Suomi muuttuu vähitellen – niin myös Assi.

Tuula-Liina Varis kirjoittaa varhaisista menetyksistä, arkisesta elämänmenosta ja naiseksi kasvamisesta riipaisevasti mutta lohdullisesti.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-43621-9